

HALYNA OLIYNYK. *Social education of students is in the field of leisure.*

The theoretical analysis of scientific approaches as to the interpretation of the essence of the concept of "social education" is made in the article. The concept is seen as a system of social-pedagogical, cultural, family-friendly and other measures made in mastering and assimilating by children and youth of common human and special knowledge, social experience with the purpose of forming them into stable value orientations and adequate social behaviour concerning the students. The social education of students is revealed in the field of leisure. The student leisure structure is analysed in the article which is formed under the influence of education and self-education, active social activities, political and public activities, supporting health, development of creative abilities of personality, gaming activities for recreation, leisure communication, passive recreation and anticultural activities. It is determined that social upbringing is organically connected with training, education, leisure, psychological preparation of personality, self-education. After all, it is the only comprehensive, integrative, multifunctional process which involves the use of all the existing arsenal of pedagogical means and capabilities for the purposes of moral, social and personality development. The types and forms of leisure are singled out. Among them rapidly developed are computer games, virtual shopping, visiting the virtual seminars, films and videos, communication with "virtual friends and relatives in social networks", reading and learning using a computer, etc.

Keywords: social upbringing, the field of leisure, student youth, structure and contest of leisure, forms of leisure.

УДК 37.035

Сушик Н. С.

СУТНІСТЬ І МЕТА ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті визначено сутність, особливості, структуру, взаємозв'язок соціалізації та соціального виховання особистості. Охарактеризовано етапи соціального виховання особистості, які передбачають формування: 1) системи соціальних цінностей, ціннісних орієнтацій, знань, норм, правил поведінки; 2) почуттів; 3) переконань; 4) умінь, навичок поведінки, здатності ефективно використовувати соціальний досвід у своєму житті. Обґрунтовано сутність, ознаки технологій соціального виховання особистості. Визначено мету, завдання, практичну значущість застосування технологій соціального виховання особистості для її ефективної соціалізації.

Ключові слова: соціалізація, соціальне виховання, технологія, технологія соціального виховання, мета, завдання технології соціального виховання, цінності, ціннісні орієнтації, знання, почуття, переконання, норми, вміння, навички поведінки особистості.

Соціалізація людини – це процес інтеграції соціального індивіда в соціальне середовище, адаптації до його умов, оволодіння соціальним досвідом (мовою, соціальними цінностями, ціннісними орієнтаціями, знаннями, нормами, вміннями, навичками поведінки) для виконання соціальних ролей (зокрема, громадянина, сім'янина (чоловіка/дружини, батька/матері, сина/доньки), працівника, учня, студента та ін.).

Соціалізація людини як процес є: 1) тривалим тому, що відбувається впродовж усього життя і на різних етапах має свої актуальні завдання та особливості; 2) багатофакторним, оскільки здійснюється під впливом мега-, макро-, мезо-, мікрофакторів соціального середовища; 3) складним через те, що стихійний і відносно спрямований вплив факторів, не завжди соціально контрольований і може призвести як до позитивних, так і до негативних результатів; 4) неперервним тому, що постійно відбуваються зміни в соціальному середовищі, які стимулюють людину до оволодіння новим соціальним досвідом; 5) варіативним, оскільки соціальний розвиток і становлення особистості має вікові особливості та індивідуальний характер; 6) динамічним тому, що відбуваються кількісні та якісні зміни в соціальному розвитку, навчанні, вихованні особистості.

А. В. Мудрик визначив «структуру соціалізації, яка складається з чотирьох компонентів: 1) стихійної; 2) відносно спрямованої; 3) відносно соціально контрольованої (зокрема, соціальне виховання); 4) свідомої самозміни людини, яка може мати просоціальний, асоціальний або антисоціальний напрям відповідно до індивідуальних можливостей і об'єктивних умов життя або всупереч їм» [5, с. 15].

Процес засвоєння індивідом соціального досвіду в період до досягнення повноліття, називається первинною соціалізацією. Ми вважаємо, що на цьому етапі соціалізації важливими її елементами для розвитку і формування соціально компетентної особистості є соціальне виховання, як цілеспрямований соціально контрольований процес, та самовдосконалення людини в позитивному соціальному напрямі. На нашу думку, оптимальність й ефективність соціального становлення особистості забезпечується застосуванням сучасних технологій соціального виховання.

Теоретичне та практичне значення для розроблення та впровадження технологій соціального виховання особистості, на нашу думку, мають наукові дослідження та публікації в таких аспектах: сутність, структура, фактори, етапи соціалізації людини (А. В. Мудрик) [5]; ознаки інноваційних педагогічних технологій (І. М. Дичківська) [2]; сутність, особливості технології виховання особистості (І. П. Підласий) [7]; сутність, класифікації, структура, етапи технологій соціальної роботи (В. М. Шахрай) [12] та ін.

Мета статті – визначити сутність, ознаки, мету, завдання технологій соціального виховання особистості.

Соціальне виховання (в широкому змісті) – це розвиток і формування особистості в результаті цілеспрямованого впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів та самовиховання людини.

Соціальне виховання (у вузькому змісті) – це цілеспрямований виховний вплив на свідомість, почуття, поведінку особистості з метою формування соціальних цінностей, ціннісних орієнтацій, знань, переконань, почуттів, норм, вмінь, навичок поведінки, якостей, здатності застосовувати соціальний досвід у своїй життєдіяльності.

Соціальне виховання особистості, яке спрямоване на ефективне досягнення мети та розв'язання завдань (див. табл.), передбачає реалізацію таких послідовних етапів:

1. Формування системи соціальних цінностей, ціннісних орієнтацій, знань, норм і правил поведінки особистості.

2. Формування почуттів особистості, тобто усвідомленого та відповідального ставлення до соціальних цінностей (наприклад, життя, здоров'я, сім'я, професійна діяльність тощо), ціннісних орієнтацій (зокрема, вести здоровий спосіб життя, здобути якісну освіту, побудувати успішну професійну кар'єру, створити благополучну сім'ю та ін.), знань, норм і правил поведінки, прийнятих у конкретному суспільстві.

3. Формування переконання особистості здійснювати свою життєдіяльність на основі системи соціальних цінностей, ціннісних орієнтацій, норм і правил поведінки.

4. Формування вмінь і навичок поведінки особистості, здатності ефективно використовувати соціальний досвід у своєму житті.

Науковці А. Й. Капська, Л. М. Завацька, С. В. Грищенко визначили поняття «технологія – це спосіб реалізації людьми конкретного процесу шляхом розподілення його на систему послідовних і взаємопов'язаних процедур і операцій, які виконуються однозначно з метою ефективного досягнення поставленої цілі» [9, с. 245], тобто визначеного результату.

І. П. Підласий визначив «технологію виховання» як систему обґрунтованих наукою алгоритмів, методів, засобів, застосування яких забезпечує досягнення оптимальних і ефективних результатів виховання особистості [7].

Ми вважаємо, що доцільно застосувати науковий підхід І. М. Дичківської для визначення *ознак технології соціального виховання* особистості, зокрема:

– стандартизованість (технологія виховання завжди передбачає чітку послідовність етапів з використанням визначених форм, методів, засобів відповідно до заданих умов);

– універсальність (можливість ефективного й оптимального відтворення конкретної технології виховання, наприклад, компетентним соціальним педагогом в освітньому закладі, в якому створенні умови для її реалізації);

– концептуальність (передбачає опору технології виховання на конкретну наукову концепцію або систему цінностей, ціннісних орієнтацій);

– діагностичність (передбачає проведення діагностики об'єкта з метою визначення мети, завдання, змісту, форм, методів, засобів, очікуваних результатів виховання та перевірки ефективності застосування конкретної технології);

– результативність (полягає в гарантованому досягненні мети, ефективних результатів при умові оптимальних затрат для досягнення певного стандарту виховання);

– оптимальність (забезпечує раціональне використання ресурсів, часу, праці фахівців соціальної сфери і досягнення запланованих результатів);

– керованість (передбачає чітке проектування, планування, організацію, реалізацію виховання, постійний зворотний зв'язок між його суб'єктами та об'єктами, орієнтований на чітко визначений результат);

– контрольованість (поетапна діагностика результативності виховання, динаміки рівня сформованості соціальних цінностей, знань, вмінь, навичок поведінки, якостей особистості) [2].

Технології соціального виховання особистості (наприклад, технологія соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» [6], технологія соціального виховання «Культура життєвого самовизначення особистості» [3], технологія формування здорового способу життя підлітків та учнівської молоді з використанням методу «рівний – рівному» [4], технологія соціального виховання «Вчимося жити разом» [1], технологія соціально-фінансової освіти й виховання «Творимо майбутнє відповідально й ощадливо» [8] та ін.) відповідно до призначення та мети виховної діяльності поділяються на: 1) технології комплексного призначення, які спрямовані на досягнення декількох цілей; 2) технології цільового призначення, що спрямовані на досягнення однієї цілі (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Мета, завдання технологій соціального виховання особистості

№ з/п	Цінності	Ціннісні орієнтації	Знання	Вміння, навички	Технології соціального виховання особистості
1.	Життя	Безпечне, комфортне життя	Стиль життя, безпека життя, рівень життя, якість життя	Вміння, навички відповідальної та безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях	Технологія соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» [6, с. 10-11, 15]
2.	Здоров'я	Ведення здорового способу життя	Складові, показники здоров'я (фізичне, психічне, духовне, соціальне); сутність, складові здорового способу	Вміння, навички ведення здорового способу життя (раціональне планування режиму дня, збалансоване харчування, активна рухова	Технологія формування здорового способу життя підлітків та учнівської молоді з використанням методу «рівний – рівному» [4, с. 5-10]

			життя	діяльність, здоровий сон, та ін.)	
3.	Особиста гідність	Повага самого себе та інших людей	Особистість та її структура, людська та особиста гідність, повага, самоповага, образ (імідж) людини та його складові	Вміння, навички поводитися гідно в різних життєвих ситуаціях, поважати гідність інших людей	Технологія соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» [6, с. 9-11, 20]
4.	Сім'я	Створення благополучної сім'ї	Ознаки, функції благополучної сім'ї, соціальні ролі, права, обов'язки членів сім'ї	Життєві вміння, навички (планування сімейного бюджету, здійснення покупок, користування побутовими приладами, приготування страв, сервірування столу, прання та прасування одягу, прибирання житла) [11, с. 69-118]	Технологія соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» [6, с. 10, 18]; технологія соціально-фінансової освіти й виховання «Творимо майбутнє відповідально й ощадливо» [8, с. 25-29]
5.	Батьківство / материнство	Усвідомлене народження та відповідальне виховання дитини	Виховний потенціал сім'ї, усвідомлене та відповідальне батьківство	Вміння, навички усвідомленого та відповідального батьківства	Технологія формування усвідомленого та відповідального батьківства в учнівської молоді [10]
6.	Дружба	Вибір друзів, формува-	Значущість дружби в житті	Вміння, навички будувати	Технологія соціального виховання

		ння дружніх стосунків, спілкування з друзями	людини, вибору друзів, позитивного спілкування з ними	безкорисні особисті взаємовідносини між людьми, засновані на спільних інтересах і захопленнях, довірі, щирості, доброзичливості, взаємній допомозі та підтримці	«Вчимося жити разом» [1, с. 13-18]; технологія соціально-фінансової освіти й виховання «Творимо майбутнє відповідально й ощадливо» [8, с. 30-35]
7.	Якісна освіта	Здобуття освіти на основі усвідомленого вибору відповідно до інтересів і здібностей	Особистість, інтереси, здібності, професійний вибір, освіта, професія, робота, успіх	Вміння, навички моделювати життєві, освітні, професійні перспективи	Технологія соціального виховання «Культура життєвого самовизначення особистості» [3, с. 8-9]
8.	Успішна професійна діяльність	Працевлаштування та побудова успішної кар'єри	Професійне самовизначення, професійний вибір, професія, кар'єра, кар'єрне зростання	Вміння, навички моделювати життєві та професійні перспективи	Технологія соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» [6, с. 16]
9.	Спілкування	Ефективне спілкування з людьми	Види, функції, стилі спілкування; причини виникнення, стадії розвитку конфліктів, алгоритми та методи їх ефективного	Комунікативні вміння, навички (ефективно застосовувати стилі, вербальні та невербальні засоби спілкування; попереджувати, конструктивно розв'язувати конфлікти)	Технологія соціального виховання «Вчимося жити разом» [1, с. 13-18]; технологія соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя.

			розв'язання		Громадянська позиція» [6, с. 11, 15]
10	Добробут	Здобуття та відповідальне використання фінансових, матеріальних, природних, суспільних ресурсів	Добробут у системі людських цінностей; раціональне та нераціональне використання ресурсів; збереження, заощадження, витрати; власний, сімейний бюджет	Вміння, навички планувати й складати власний, сімейний бюджет; відповідально використовувати фінансові, матеріальні, природні, суспільні ресурси	Технологія соціально-фінансової освіти й виховання «Творимо майбутнє відповідально й ощадливо» [8, с. 5]; технологія соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» [6, с. 16]

Ми погоджуємось з думкою В. М. Шахрая, що технології соціального виховання особистості, як і технології соціальної роботи, «включають такі компоненти:

- алгоритм дій – програма вирішення завдань, яка точно вказує, як і в якій послідовності операцій отримати результат, визначений вихідними даними;
- операції – найпростіші дії, спрямовані на досягнення конкретної, усвідомленої мети. Сукупність операцій, об'єднаних загальною метою, складають процедуру технологічного процесу;
- інструментарій – арсенал засобів, що забезпечують досягнення мети впливу на особистість» чи соціальну групу» [12, с. 20–21].

Реалізація технологій соціального виховання особистості здійснюється фахівцями соціальної сфери на основі суб'єкт-суб'єктного принципу взаємодії з використанням ефективних форм і методів: відеолекторій, тренінг, інтерактивний театр, інтерактивна вистава, усний журнал, ігрова сюжетно-рольова година, ігрова година з використанням настільних ігор, конкурс колажів, малюнків; інформаційне повідомлення, мозковий штурм, дискусія, переконання, приклад, метод вправ або вправляння, робота в групах, кейс-метод, розігрування ситуацій за ролями тощо.

Отже, соціальне виховання особистості, спрямоване на формування соціальних цінностей, ціннісних орієнтацій, знань, переконань, почуттів, норм, вмінь, навичок поведінки, якостей, здатності використовувати соціальний досвід у своїй життєдіяльності. Сучасні технології соціального виховання особистості забезпечують досягнення оптимальних і ефективних результатів тому, що їм характерні такі ознаки: стандартизованість, універсальність, діагностичність, результативність, оптимальність, контрольованість, керованість. Реалізація

технологій соціального виховання особистості здійснюється фахівцями соціальної сфери на основі суб'єкт-суб'єктного принципу взаємодії з використанням ефективних форм, методів, засобів.

Використана література:

1. Воронцова Т. В. *Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа) / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко та інші. – К. : Видавництво «Алатон», 2017. – 376 с.*
2. Дичківська І. М. *Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.*
3. *Культура життєвого самовизначення : інтегративний курс для уч. загальноосвіт. навч. закл.: Програма. Глосарій понять та термінів / Християн. дит. фонд, Гімназія №48, м. Київ, Укр. асоц. соц. педагогів та спеціалістів із соц. роботи, Ін-т пробл. виховання АПН України, Дит. фонд Об-них Націй (ЮНІСЕФ) в Україні ; ред. І. Д. Зверєва. – К. : [б.в.], 2004. – 87 с.*
4. Лещук Н. О. *Програма факультативного курсу «Сприяння просвітницькій роботі «рівний – рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя»: навч.-метод. посіб. / Н. О. Лещук, Ж. В. Савич. – К.: Наш час, 2007. – 52 с.*
5. Мудрик А. В. *Социальная педагогика : учебник / А. В. Мудрик / под ред. В. А. Сластенина. – М. : Изд. центр «Академия», 2003. – 200 с.*
6. *Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : Програма виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми / наук. кер. та ред. І. Д. Зверєвої та Ж. В. Петрочко. – К. : ТОВ «Основа», 2012. – 88 с.*
7. Подласый И. П. *Педагогика. Новый курс: учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. – Кн. 2: Процесс воспитания. / И. П. Подласый. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 256 с.*
8. *Творимо майбутнє відповідально й ощадливо : програма соціально-фінансової освіти й виховання для учнів загальноосвітніх навчальних закладів: метод. посіб. / автори-упоряд.: В. С. Петрович, Т. П. Цюман, Т. П. Авельцева, В. В. Молочний ; за заг. ред. В. С. Петровича. – К. : ФО-П Буря О.Д., 2014. – 192 с.*
9. *Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. Й. Капська, Л. М. Завацька, С. В. Грищенко. – К. : Вид. дім «Слово», 2011. – 248 с.*
10. *Усвідомлене та відповідальне батьківство [програма для учнів 9 (10) класів загальноосвітніх навчальних закладів та навчально-методичний посібник для вчителів]: науково-методичний комплект / за заг. ред. А. М. Старєвої. – Миколаїв: МОІППО, 2014. – 206 с.*
11. *Формування життєвих навичок у випускників шкіл-інтернатів : методичний посібник для практичних психологів, соціальних педагогів / упоряд. : С. Ф. Гордійчук, В. В. Дьомкіна, Н. В. Лунченко, Т. О. Міненко, О. Л. Москаленко, О. А. Собченко; за заг. ред. В. Г. Панка]. – Донецьк: Вид-во «Вебер», 2011. – 127 с.*
12. Шахрай В. М. *Технології соціальної роботи: навч. посібник / В. М. Шахрай. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.*

СУШИК НАТАЛІЯ СТЕПАНОВНА. *Сущность и цели технологий социального воспитания личности.*

В статье определены сущность, особенности, структура, взаимосвязь социализации и социального воспитания личности. Охарактеризованы этапы социального воспитания личности, предусматривающие формирование: 1) системы социальных ценностей, ценностных ориентаций, знаний, норм, правил поведения; 2) чувств; 3) убеждений; 4) умений, навыков поведения, способности эффективно использовать социальный опыт в своей жизни. Обоснованы сущность, признаки технологий социального воспитания личности. Определены цели, задачи, практическая значимость применения технологий социального воспитания личности для ее эффективной социализации.

Ключевые слова: социализация, социальное воспитание, технология, технология социального воспитания, цель, задачи технологии социального воспитания, ценности, ценностные ориентации, знания, чувства, убеждения, нормы, умения, навыки поведения личности.

SUSHYK NATALIYA. *Essence and purposes of technology of social development of personality.*

This article defines essence, specialties, structure, connection between socialization and social development of personality. Article describes steps of social development of personality that includes forming: 1) of the system of social values, knowledge, norms and rules of behavior; 2) feelings; 3) believes; 4) skills of behavior, ability to effectively use social experience in everyday life.

It also describes essence, features of technology of social development of personality. Defines purpose, task, practical implementation of social development of personality for it's effective socialization.

Key words: socialization, social development, technology of social development, values, knowledge, feeling, belief, norms, skills, skills of behavior.

УДК 37.035:379.8

Чекаленко В. Т.

ДОЗВІЛЛЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА ЇЇ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

У статті висвітлено проблему дозвілля, дозвіллевої діяльності студентської молоді, розглянуто дозвілля та дозвіллеву діяльність студентської молоді як один із факторів соціального виховання у вищих навчальних закладах. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел обґрунтовано у часовому вимірі розвиток поняття «дозвілля», «дозвіллева діяльність» та «соціальне виховання». Окреслено трактування сучасними та зарубіжними науковцями. Розглянуто фактори соціального виховання у вищих навчальних закладах. Зроблені у статті висновки можуть бути використані під час